

ВІДГУК

кандидата культурології,
доцента кафедри інструментально-виконавської майстерності
Факультету музичного мистецтва і хореографії
Київського університету імені Бориса Грінченка
РОМАНЕНКО АНАСТАСІЇ РОМАНІВНИ

та

кандидата мистецтвознавства,
в.о. професора,
в. о. завідувача кафедри спеціального фортепіано № 1
Національної музичної академії імені П.І. Чайковського
БЕЗБОРОДЬКА ОЛЕГА АНАТОЛІЙОВИЧА
на творчий мистецький проєкт творчого аспіранта
кафедри спеціального фортепіано № 2
Національної музичної академії імені П.І. Чайковського
СТАРОДУБ ІРИНИ ВАЛЕРІЇВНИ
«ХУДОЖНІЙ СВІТ ФОРТЕПІАННОЇ МУЗИКИ
ВІКТОРІЇ ВІТИ ПОЛЬОВОЇ У ВИКОНАВСЬКИХ ПРОЄКЦІЯХ»,
поданий до захисту на здобуття ступеня доктора мистецтва
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

На межі ХХ та ХХІ століть сформувалася множинність авангардних, полістилістичних, мінімалістичних композиторських концепцій, підходів / практик з ретельно відібраними звукорядами, ритмами, тембрами, розрідженнями та згущеннями звукової матерії тощо. Це й творчість композиторів, які тяжіють до сакрального мінімалізму, А. Пярта, Дж. Тавенера, постмінімалістів / творців кіномузики М. Ріхтера, Г. Циммера та ін. Однак за формою / задумом, матерією / звуковою фізичною речовиною, причиною руху / втіленням задуму, метою звертає на себе увагу «надчутлива та духовно піднесена» (за висловом В. Сильвестрова [Чекан Ю. Сакральний світ Вікторії Польової // Український інтернет журнал «Музика». Електронний ресурс. Режим доступу : <http://mus.art.co.ua/sakralnyj-svit-viktoriji-polovoji/> (29 жовтня 2017)) творчість сучасної української композиторки, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Вікторії Віти Польової (народилася у 1962 році в Києві), яка *«входить у дванадцятку найкращих композиторів України за версією компанії БіБіСі*

(BBC) у 2022 році, твори якої, сьогодні, прикрашають концертний репертуар світу» (с. 11). Крім того, у Вікторії (перемога) Віти (життя) Польової, продовжувачки справи батька (Валерій Польовий – відомий український композитор, учень Б. Лятошинського), присутній персональний досвід взаємодії з духовними практиками багатьох традицій світу (християнських різних конфесій, китайської філософії, східних релігій – індійської, мусульманської), що робить можливим заглиблення її пошуків у духовний / трансцендентний вимір, медитацію / «накопичення внутрішньої енергії» (с. 38) та ясність розуміння духовної свободи світосприйняття. Вона констатує, що музика проходить потоком крізь неї, тобто «творить сама себе» [Ліва Н.В. Музичний мінімалізм у контексті західноєвропейської метасвідомості // Часопис НМАУ ім. П.І. Чайковського : наук. журн. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2018. № 3(40). С. 9]. Композиторка ніби тче тканину музичного всесвіту «із себе, із власного стану» [Інтерв'ю Вікторії Польової та Святослава Луньова. Життя у звуці // Газета «День». Київ. 2002, № 1]. Хорова музика (піднесене) та музика для оркестру (земне) – основні форми для її композиторського втілення й слухачька аудиторія достатньо обізнана з ними. Також В.В. Польова з гармонічною та фактурною вивіреністю здійснює симфонічні оркестровки, однією із знакових стала робота з відновлення за копією клавіру втраченої оркестровки першої частини Концерту для фортепіано з оркестром d-moll op. 3 В. Пухальського, першого керманіча Київської консерваторії, самобутнього піаніста-романтика. Це дало змогу вперше після десятиліть повного забуття виконати першу частину Концерту публічно в 2006 році у Національній філармонії України піаністом В. Зубковим та Національним академічним симфонічним оркестром під орудою В. Сіренка.

Представлене на розгляд наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту Ірини Валеріївни Стародуб зосереджене на маловідомому, ще недосліджуваному фортепіанному доробку мисткині й відповідає усім

заявленим вимогам до робіт такого плану, містячи анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. У вступі підкреслено актуальність теми дослідження, сформульовано мету й завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, означено його методологічні засади й теоретичну базу, обґрунтовано новизну та практичну цінність отриманих результатів, уміщено інформацію про їх апробацію. Дослідницею вперше систематизовано, хронологізовано та проаналізовано весь занотований фортепіанний матеріал композиторки на сьогодні (нині він перебуває в особистому архіві мисткині у вигляді рукописів та *«передається з рук в руки від авторки до виконавця, або від одного до іншого виконавця»*, с. 12) під загальною назвою «Музика для фортепіано», виявлено його стильові характеристики, асоціативно-образні, емоційні та інтонаційно-логічні орієнтири інтерпретаторського втілення. І.В. Стародуб відмічає просякнутість фортепіано інших жанрів творчості мисткині або навпаки – симфонічні, вокальні, камерні композиції народжуються в неї з її фортепіанних п'єс. 15 творів «Музики для фортепіано» було виконано дослідницею в рамках антології / творчого мистецького проєкту разом із солістами-концертмейстерами оркестру «Віртуози Києва» Т. Яропудом (скрипка), А. Кресою (альт), Ю. Погорецьким (віолончель), В. Гречухом (контрабас), а також В. Погорецьким (скрипка) та К. Гречух (чтець) в Teatro Marrucino (Chieti, Italy, 19 липня 2023) під творчим керуванням професорки Т.О. Рощиної.

В аспекті втілення елементів музичної тканини В.В. Польової, нових спецефектів, дослідниця спостерігає за увімкненням / вимиканням фактурних шарів, що часто є неочікуваним для слухача, порушенням метричної інерції, чітким розрахуванням ролі тембрів в камерно-інструментальній музиці, фортепіанною апікатурністю уявлення фактури (що говорить на користь фортепіанного мислення мисткині, яка надихалася опусами композиторів Л. Бетховена, О. Скребіна, особливо Р. Шумана). Окремий пласт діяльності

Ірини Валеріївни Стародуб пов'язаний із виконавсько-редакторською роботою над творами великої форми – двома сонатами «Serene – sonata», присвяченій В. Сильвестрову, та «Sonata quasi una Fantasia», присвяченій М. Юдіній, які підготовлені для видання.

У першому розділі дослідниця зосереджується на характерних ознаках-ідентифікаторах композиторки. Це й особливості програмності / застосування методу криптофонії (наприклад, музичні символи триєдності у «Vitruvian man» В.В. Польової, концепція тексту-коду-тексту-звучання-психологічного тексту В. Москаленка), театральність / постановочність (сюїтність, тяжіння до дивертисменту), дуальність пластичності / статичності – з одного боку «чиста сфера духовної енергії, пов'язана зі спогляданням Краси як сакральної категорії, з образом Христа як начальника тиші» (М. Черкашина-Губаренко), з іншого – звучання як «бурхливі хвилі океану, які набирають потужності й розбиваються об скелі», «немов хмари, виникають і розчиняються у небі» (Л. Закаріассен) [Чекан Ю. Сакральний світ Вікторії Польової // Український інтернет журнал «Музика». Електронний ресурс. Режим доступу : <http://mus.art.co.ua/sakralnyj-svit-viktoriji-polovoji/> (29 жовтня 2017)]. Тобто творам мисткині притаманні гнучкість, живість, грайливість, процесуальність як «рухливе скорення фактур», «ефект нескінченності у просторі» (с. 39, 37).

У другому розділі І.В. Стародуб здійснює детальний виконавський аналіз фортепіанного доробку В.В. Польової за останні 34 роки (1988–2022) з точки зору змісту, форми, виконавських особливостей (вібрацій і мікрорухів (маятників), «розігрівання» фактури) та методики роботи над цими творами. Виокремлені праці являються затребуваними не тільки серед концертуючих виконавців («Simurgh-quintet», «Ходіння по водах», «Весела механіка» та ін.), а й серед дітей (цикл «Зелені трав'яні зайчики» на вірші М. Воробйова для фортепіано та читця). Дослідницею було відмічено три основні форми композиторського фортепіанного матеріалу – велика (сонатна) у «Serene–

sonata», «Sonata quasi una Fantasia»; *середня* (розгорнуті п'єси) у п'єсах-поемах – «Null» (під впливом спілкування з А. Пяртом), «Іскія острів», «Vitruvian Man» (італійські мотиви), «Сімург» (споріднення з мовою птахів О. Мессіана); *цикли мініатюр*: «Числа» зі структурами-формулами числових послідовностей; «Маргіналії», присвячені різним постатям / образам, які мали вплив на композиторку, зокрема й Ірині Валеріївні Стародуб; «Зелені трав'яні зайчики» (15 портретів-віддзеркалень віршів); етюди. Іntenція дослідниці щодо поширення, висвітлення фортепіанної творчості В.В. Польової є цілком виправданою, адже потреба у високопрофесійному оригінальному репертуарі українського виробництва видається насущною особливо зараз, під час віднайдення самоідентифікації українства, українського наративу зокрема, як протидії всьому загарбницькому.

Третій розділ присвячений виконавським прийомам (передачі відчуття «живої, сповненої, нешлифованої тиші» [Найдюк О. Вікторія Польова : «Коли в тебе потрапляє музика, більше не відчуваєш болю» // Інтернет-журнал про музику «Karabas LIVE». Електронний ресурс. Режим доступу : <http://karabas.live/polyova-interview-2019/> (28 січня 2019)]) та специфіці редакційної роботи з фортепіанним доробком В.В. Польової. Важливий внутрішній стан виконавця на етапі, коли він приступає до роботи з нотним текстом В.В. Польової: *«музикант має увійти в певну систему дихання, що особливим чином організує його свідомість. Він повинен наблизитися до стану свідомості композитора і грати зсередини цього стану, немов творити музику наново»* [Там само]. На думку дослідниці «занурення у підтекст» (с. 81) дасть змогу виконавцю наблизитися до об'ємності, переконливості мистецького ствердження-задуму. У своїй редакційній діяльності І.В. Стародуб концентрує увагу на коректності оформлення авторського тексту з акцентом на звуковій меті, здійснюючи уточнення педалізації, виправляючи альтерацію енгармонічною заміною, конкретизуючи штрихи, вносячи ряд умовних позначень і текстів-пояснень

перед нотним текстом «для логічного розуміння суті вимог піаністом-інтерпретатором» (с. 93). Ірина Валеріївна Стародуб розташовує авторський текст таким чином, щоб було зручно гортати ноти під час концертного виконання (із можливістю використання спеціальної четвертої педалі та інтернет-додатку для перегортання нот на планшеті без рук).

Ємкість, чіткість положень, результатів та висновків наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту І.В. Стародуб забезпечено застосуванням таких методів дослідження як аналітичний, культурологічний, джерелознавчий, пошуковий, системний, теоретичного узагальнення.

Відповідність публікацій і мистецьких апробацій темі творчого мистецького проєкту. Основні наукові положення, висновки, виконавські рекомендації являються результатом власних наукових розвідок, а всі запозичені ідеї, цитати супроводжуються належними посиланнями на їх авторів та джерела опублікування. Використання матеріалів наукового обґрунтування можливе для навчальних курсів з історії української музики, фортепіанного мистецтва, фортепіанної виконавської майстерності, також являється корисним в якості першого інформативного джерела про фортепіанну творчість Вікторії Віти Польової. За темою творчого мистецького проєкту І.В. Стародуб презентовано 16 концертів, один з яких – на здобуття освітнього ступеня доктора мистецтва.

Рівень виконання творчого мистецького проєкту. Підготовка концертної програми Іриною Валеріївною Стародуб з творів Вікторії Віти Польової стала яскравим прикладом популяризації її творчості. Концентрація на виконанні лише постмодерного репертуару потребує від інтерпретатора неабиякої заповзятливості, сміливості, багатогранності і в плані стилістичного, жанрового, образно-змістовного розуміння, і з точки зору структурності композиційної форми, вибору засобів виразності.

Фортепіано, незважаючи на те, що це монотембровий інструмент, збагачується шляхом виконавської майстерності Ірини Валеріївни Стародуб

додатковими ефектами звукофарбовості (оркестральністю, театральністю). В результаті чого з'являється нарощування в середині одного тембру, так звана темброва експресія шляхом звернення уваги виконавиці перш за все на звуковисотність, регістрові відмінності, гармонічну і ритмічну організації, артикуляцію. Крім того, авторка проєкту вміло використовує взаємодію фактурних пластів, педалізацію (культура взяття та зняття педалі, її колористичність), тембродинамічний комплекс. Фортепіанна партія у камерній музиці під пальцями І.В. Стародуб набуває яскравості і є повноцінним учасником співтворчості, комунікації зі струнниками та читцем.

Усе зазначене дозволяє зробити висновок про те, що творча та дослідницька складові мистецького проєкту «Художній світ фортепіанної музики Вікторії Віти Польової у виконавських проєкціях» І.В. Стародуб забезпечують осягнення контексту фортепіанного доробку композиторки, надають уявлення про його інтерпретаційний потенціал та важливість публікації в Україні всієї фортепіанної творчості мисткині. Таким чином, автор творчого мистецького проєкту І.В. Стародуб заслуговує на присудження освітнього ступеня «Доктор мистецтва» в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

*Кандидат культурології,
доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності
Факультету музичного мистецтва і хореографії
Київського університету
імені Бориса Грінченка*

*Кандидат мистецтвознавства,
в.о. професора,
в.о. завідувача кафедри спеціального фортепіано № 1
Національної музичної академії
імені П.І. Чайковського*

А.Р. Романенко

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
Романенко А.Р. ЗАСВІДЧУЮ
(ПІБ)
Туровіг, ораб. В.К.
Л. Валітсько

О.А. Безбородько

Підпис *О.А. Безбородько*
Засвідчую: начальник загального відділу
Національної музичної академії
України, імені П.І. Чайковського

Цирибу